

В. Л. Петренко // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. - К.: Наук.-метод. Центр вищої освіти, 2003. - Вип. 34. - С. 3-26.

3. Пашин А. И. Библиотека как социальный институт // Библиотечное дело - 2004 : Всеобщая доступность информации : материалы девятой междунар. науч. конф. (Москва МГУКИ, 22 - 24 апр. 2004г). - М., 2004. - с. 28 - 29.

4. Роль библиотеки в духовно-нравственном просвещении населения / И. Н. Струговец. [Электронный ресурс]. - Челябинск. Режим доступа: <http://unilib.chel.su:6005/root2/publications/slavsobor-struRovets>.

УДК 001.895+378.4(477):[004.65:027.7]

Т.О.Ярошенко, к.і.н., віце-президент з інформаційного забезпечення,
директор наукової бібліотеки
Національний університет «Киево-Могилянська академія»
вул. Сковороди, 2, 04070, м. Київ, Україна
yaroshenko@ukma.kiev.ua

ВІДКРИТИЙ ДОСТУП ДО НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: РОЛЬ ДЛЯ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Розглянуто історію руху Відкритого Доступу, його стратегію, основні проекти в Україні та світі та особливу роль для сучасного університету

*- У нас, - пояснила Аліса, ледь переводячи дух, - коли отак довго мчиш, мов ошпарений, то, зазвичай, опиняєшся в іншому місці.
- Яка повільна країна! - зауважила Королева. - А в нас, як бачиш, біжиш, мов ошпарений, аби тільки втриматися на місці. А хочеш дістатися куди інде - біжиш принаймні ввічі швидше!
Льюїс Керролл Аліса в Задзеркаллі*

Структура наукових комунікацій на початку 21 століття знаходиться на етапі радикальних змін. На еволюцію традиційних видавництва і журналів впливають і економічні, і юридичні, і технічні фактори. Але найбільше за все - новітні інформаційно-комп'ютерні технології, особливо розвиток Інтернет. Тривалі академічні дискусії про недосконалість існуючої моделі наукової комунікації через передплатні журнали (зростання цін на друковані журнали перевищує навіть рівень інфляції) та прагнення до створення глобальних онлайн-науківих ресурсів, вільних для доступу, призвели до „народження" в 2001 р. так званої Будапештської Ініціативи Відкритого Доступу (ВОАД)¹ [1]. Проголошено Ініціативу було 2 грудня 2001 р. на конференції, що проходила в Інституті Відкритого Суспільства в Будапешті, звідси і походить назва. Конференція розглядала різні шляхи наукової комунікації в епоху Інтернет, зокрема пошуки моделей оперативного та дешевого (безкоштовного для користувачів) розповсюдження наукових знань (через препринти та постпринти наукових рецензованих статей, а також інших наукових публікацій, таких, наприклад, як тези дисертацій, матеріали

конференцій тощо). "Під 'відкритим доступом' до цієї літератури ми розуміємо її доступність через публічний Інтернет, що дозволяє будь-якому користувачеві читати, завантажувати, копіювати, розповсюджувати, друкувати, шукати чи через посилання зв'язуватися з повними текстами статей, використовувати їх для індексування, при створенні програмного забезпечення, чи будь-яких інших законних цілей без фінансових, юридичних чи технічних бар'єрів, крім тих, що пов'язані з доступом до Інтернет. Єдине обмеження на відтворення та розповсюдження та єдиний аспект, що стосується копірайту - надання авторам права контролювати цілісність своєї роботи та права на посилання та цитування»ⁱⁱ [1].

Отже, Ініціатива проголошує основні принципи використання нових можливостей електронних видань для забезпечення широкого доступу та обміну думками науковців, важливість збереження рецензування, архівування наукових публікацій, важливість дотримання авторського права разом з широким безкоштовним доступом до авторських публікацій. Відкритий доступ працює за принципом покриття всіх коштів за рахунок автора чи його інституції, і потім безкоштовного доступу всіх бажаючих, на відміну від існуючих моделей через організацію передплати (коли кошти покриваються тим, хто хоче отримати інформацію)ⁱⁱⁱ [2].

Ініціатори Відкритого Доступу вважають, що модель надає переваги для всіх зацікавлених сторін: організаціям, що фінансують - як послуга для суспільства та позитивна віддача від їх інвестицій в дослідження; авторам - оскільки призведе до широкого розповсюдження та впливу їх робіт; читачам - оскільки надасть доступ до всіх першоджерел; видавцям та рецензентам - у більш високій оцінці їх праці; бібліотекам - дозволить якісно задовольняти різноманітні інформаційні запити користувачів; дослідницьким установам та інституціям - збільшить їх присутність, репутацію і престиж; невеличким видавництвам чи науковим громадам - надає їм стратегію для виживання та відповідає їх основній сфері діяльності. Цілком доречними є ще й такі аргументи на користь ОАІ: більшість досліджень фінансується державним коштом, більша частина передплати на періодичні видання для установ (через бібліотеки) - теж сплачується державою. Відповідно урядові органи кожної держави не лише мають право, але й зобов'язані втрутитися й вимагати від авторів зробити доступними у відкритому доступі свої статті, якщо вони виконані на ґрунті дослідження, що фінансується державним коштом. Те ж саме стосується і університетів, які можуть вимагати того ж від своїх штатних співробітників, якщо дослідження виконане в межах планів закладу, в лабораторіях закладу (навіть в межах гранту чи проекту, що не фінансується державою).

Ініціатива підтримана на рівні державного законодавства чи відповідних рішень наукових громад в окремих країнах. Наприклад, в США вимагається відкритий доступ до статей, опублікованих в межах грантів Національного Інституту здоров'я» США (National Institutes of Health - NIH: статті, що написані за результатами досліджень, підтриманих грантами NIH- повинні бути обов'язково депоновані в PubMed Central (PMC) відразу ж після того, як

вони прийняті до публікації. Якщо НІН сплачує хоча б частково за публікацію статті, РМС надає відкритий доступ до такої статті негайно, в іншому випадку - через 6 місяців після її публікації в журналі. 25 Нобелівських лауреатів США написали відкритий лист в Конгрес США в підтримку цього плану НІН. В 2006 р. Національна Наукова Фундація США виділила 12 мільйонів доларів на гранти в підтримку досліджень, пов'язаних з загальнонаціональним та вільним доступом до інформації та електронним бібліотекам.

Відповідне дослідження Комітету з Науки та Техніки палати обцин парламенту Сполученого Королівства («Наукові публікації: Безкоштовні для всіх?», 20 липня 2004 р.)^{iv} [3] теж констатувало недосконалість існуючої моделі наукових публікацій та рекомендувало всім закладам вищої освіти країни організувати інституційні репозитарії, а дослідникам - депонувати копії своїх статей в репозитаріях; і навіть створити фонд допомоги авторам по сплаті витрат на публікацію статей в журналах відкритого доступу. Звіт Комітету також відомий своїми рекомендаціями по самоархівуванню (self-Archiving): Комітет рекомендує: виділення коштів університетам для створення архівів відкритого доступу (OA eprint archives); авторам слід самоархівувати свої статті протягом місяця після публікації; фінансовим комітетам слід зобов'язати самоархівування всіх результатів профінансованих робіт; Британському уряду слід виступити в підтримку змін як власне в Сполученому Королівстві, так і на міжнародній арені.

Ще один подібний відомий широко проект Сполученого Королівства - позиція щодо Відкритого Доступу Фонду London's Wellcome Trust, який є потужною фінансовою організацією, що підтримує біомедичні дослідження. Wellcome вимагає від дослідників архівувати свої статті протягом 6 місяців після публікації. З 1 жовтня 2006-го року обов'язкову вимогу щодо відкритого доступу до результатів досліджень запровадили інші британські дослідницькі інституції: The Medical Research Council (MRC), Biotechnology & Biological Sciences Research Council (BBSRC), Economic & Social Research Council (ESRC) and National Environmental Research Council (NERC). Аналогічні проекти знаходяться в центрі уваги і в інших країнах: Канаді, Італії, Франції, Німеччині, Нідерландах, Австралії та ін. Так, наприклад, 18 серпня 2004 р. обов'язкове самоархівування рекомендовано Науковою Радою Канади з Суспільних та Гуманітарних Наук (SSHRC) та Канадською Асоціацією Наукових Бібліотек (CARL); 11 жовтня 2004 р. Робоча група по розробці Шотландської стратегії з Наукової інформації опублікувала відповідно свою стратегію з Відкритого Доступу (вступила в силу 14 березня 2005р.); 5 листопада 2004 р. 32 ректори італійських університетів на зустрічі в Мессині підписують Берлінську декларацію та публікують Messina Declaration; в грудні 2004 р. відповідну постанову з відкритого доступу підписує Австралійський Комітет з Інфраструктури Дослідницької Інформації (Australian Research Information Infrastructure Committee (ARIIC)); в квітні 2005 р. Рада з Науки Швеції приєднується до ініціативи з тією ж вимогою: результати, отримані в ході досліджень, що фінансовані на кошти держави повинні бути доступні для суспільства в стислі терміни через університетські архіви та/чи інші бази даних.

В березні 2005 р. Дослідницька Фундація Німеччини (Deutsche Forschungsgemeinschaft - DFG) оголосила свою політику з електронних публікацій, підтримавши ідею Відкритого доступу та Berlin Declaration (в розробці якої DFG приймав участь).

Ініціативу підтримано і на рівні міжнародних організацій, зокрема. Декларація Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) виступила за доступ до результатів наукових досліджень, що фінансовані державою, зазначивши: „міжнародний обмін даними, інформацією та знаннями – значний внесок в розвиток наукових досліджень та інновацій, відкритий доступ підвищить цінність, отриману від інвестицій суспільства в процес отримання даних»^v [4]. Європейська комісія закликала до відкритого доступу до результатів досліджень, фінансованих державним коштом (Дослідження економічної та технічної еволюції ринку наукових публікацій в Європі, січень 2006р.)^{vi} [5].

Ідею Відкритого Доступу підтримали провідні міжнародні асоціації науковців, видавців, бібліотекарів, такі як SLA, IFLA, CILIP, SPARC, LIBER, eIFL та ін. Світові Саміти з Інформаційного Суспільства (Женева, Туніс) теж засвідчили важливість Відкритого Доступу для подальшого глобального розвитку людства. В грудні 2005 р. Верховна Рада України ухвалила Постанову „Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні, у якій теж відкритий доступ названий одним із пріоритетів розвитку інформаційного суспільства в Україні: „забезпечення відкритого безкоштовного Інтернет-доступу до ... ресурсів, створених за рахунок коштів Державного бюджету України»^{vii} [6]. Асоціація Європейських Університетів у 2008 р. теж засвідчила важливість Відкритого доступу для сучасних університетів, і рекомендує наступне:

- Університети повинні розвивати інституційні політики та стратегії щодо контролю за якістю результатів досліджень (в т.ч. через статті) для ширшого їх розповсюдження, максимізації їхньої бачення, доступності та наукового впливу.
- Для досягнення цього **найкращим є створення інституційного репозитарію** чи участь у спільному (міжуніверситетському) репозитарії. ІР мають враховувати найкращий досвід (враховуючи рекомендації DRIVER та подібних проектів), бути сумісні з OAIPMH протоколами, бути інтероперабельними...
- Університетські інституційні політики **мусять вимагати** від дослідників самоархівування їхніх наукових публікацій.
- Університети повинні включати питання захисту авторських прав в свої системи управління (intellectual property rights (IPR) management).

Відповідальність університету - інформувати дослідників про прозору та зрозумілу систему копірайтів ...

120 університетів в 27 країнах вже святкували День Відкритого Доступу в 2008, а в жовтні 2009 р. відбудеться перший Міжнародний Тиждень Відкритого Доступу, до якого, сподіваємось, приєднаються і українські університети.

Відкритий доступ забезпечується двома шляхами: **через журнали відкритого доступу та архіви (чи репозитарії) відкритого доступу.** Архіви/репозитарії відкритого доступу створюються через депонування та самоархівування (Self-Archiving) вченими своїх статей, опублікованих в наукових рецензованих журналах, у відкритих електронних архівах (інституційних та/чи тематичних репозитаріях), сумісних з стандартами Open Archives Initiative^{viii} [7]. Такі архіви безкоштовно й безперешкодно пропонують свої ресурси широкому загалу: це можуть бути як нерцензовані недруковані матеріали (препринти), так і відрцензовані й друковані постпринти, а також дисертації, звіти та ін. „сіра" література.

Архіви можуть належати організаціям (університетам, лабораторіям, тощо), або дисциплінам (фізика, економіка, тощо). Автори мають право архівувати свої недруковані матеріали без будь-яких дозволів, а щодо постпринтів, то більшість журналів уже дозволяє авторам архівувати їхні надруковані статті. Якщо архіви підтримують протокол обміну метаданими Ініціативи Відкритих Архівів (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting - OAI-PMH), то вони сумісні з іншими ресурсами і користувачі можуть знайти матеріали таких архівів навіть не знаючи про їхнє існування, розташування й зміст. Нині існує безкоштовне програмне забезпечення із відкритим кодом для створення й підтримки таких OAI-сумісних архівів, яке активно застосовується у світі, найбільш популярні тут Dspace, E-print, Fedora.

Ініціатива набула досить широкого розповсюдження. В 2009 р. в світі нараховується вже більше 1300 відкритих архівів в 41 країні світу за даними Директорії репозитаріїв відкритого доступу^{ix}[8], чи Реєстром репозитаріїв відкритого доступу^x [9], із більш ніж 20 мільйонів одиниць інформації, де окрім друкованих статей архівуються статті ще недруковані, бакалаврські, магістерські, докторські дисертації, навчальні матеріали, архівні та музейні об'єкти тощо. Такі наукові цифрові колекції дають змогу оперативно працювати з різним цифровим контентом, швидко готувати онлайніві навчальні матеріали, електронні часописи й книжки. Серед лідерів у створенні інституційних репозитаріїв - США, Німеччина, Нідерланди, Австралія, Норвегія, де репозитарії є майже в усіх університетах.

Які ж основні переваги розміщення публікацій у відкритому доступі, особливо для університетів?

По-перше, це наочність досліджень університету та збільшення цитувань учених університету, що впливатиме на рейтинг! За даними Грега Шварца щодо *Astrophysical Journal*, 72% статей, які друкуються у відкритому інтернет-доступі (переважно у фізичному архіві ArXiv), цитуються вдвічі більше від

решти статей, що друкуються тільки у режимі передплати часопису. Пітер Субер на підставі звіту найбільшого видавця наукових часописів Reed Elsevier порахував, що середня кількість «завантажень» статей у ScienceDirect за останній рік становить 28, тоді як у випадку часопису відкритого доступу BioMedCentral ця кількість сягає 2500!. Отже статті, надруковані у режимі відкритого доступу, використовуються у 89 разів частіше у біомедичних дисциплінах та у 35 разів частіше у фізичних дисциплінах.^{xi} [10]. Серед інших переваг відкритих архівів - широкий і вимірвальний доступ читачів, легкість пошуку потрібних текстів, потужна читацька аудиторія, інтеграція до глобальних наукових баз даних, зменшення наукової ізоляції та нові можливості для спільних наукових проектів. Для університетів - варто зазначити також наступні переваги електронного архіву:

- накопичення, збереження, розповсюдження та забезпечення довготривалого, постійного та надійного доступу до наукових досліджень учених, співробітників та студентів Університету
- забезпечення середовища, яке дозволить легко розміщувати результати наукових досліджень в електронній формі в надійний та гарно організований архів
- забезпечення вільного доступу до наукових матеріалів; їхнього архівування та збереження (як фізичного збереження е-публікацій, так і стабільності е-ідентифікаторів) та гарантія незмінності е-публікацій.

Ось, наприклад, цілі інституційного депозитарію Мічиганського Інституту Технологій представлені у вигляді трьох S (Save, Share, Search), з якими Бібліотека цього відомого університету звертається до дослідників:

- SAVE (Збереження): зберігайте Вашу роботу (статтю, дані, навчальні матеріали, зображення тощо) в організованому, структурованому і добре захищеному архіві та дозвольте Бібліотеці управляти цими ресурсами (Вам немає необхідності створювати власний веб-сервер);
- SHARE (Розповсюдження) - Ви отримаєте надзвичайно швидко розповсюдження Вашої праці в світі;
- SEARCH (Пошук) - Ви отримаєте гарантовано високі індексування Вашої праці в Google та будь-яких інших пошукових системах.

Отже, інституційний репозитарій університету сприятиме зростанню авторитету, престижу в науковому світі, а отже й рейтингу університету, про що свідчать численні дослідження, зокрема статистичні дані Webometrics Ranking of World Universities (<http://www.webometrics.info>).

Серед перших проектів вільного поширення наукової інформації - знаменитий електронний архів *arXiv* - «e-print» сервер електронних публікацій з фізичних дисциплін, створений Паулем Пнспаргом ще в 1991 р. (Національна Лабораторія Лос Аламос, США)^{xii} [11]. Публікації архівуються на цьому сервері власне дослідниками, і безкоштовно доступні для всіх охочих. В 2009 р. на цьому сервері зберігаються понад 500 тис. електронних публікацій в галузі фізики, математики, комп'ютерних наук та біології. Серед відомих нині проектів відкритих архівів також, наприклад, Мережева цифрова бібліотека дисертацій (ETD) в університеті Гумбольда (Німеччина)^{xiii} [12], однак тут слід зазначити, що в Німеччині кожна докторська дисертація повинна бути обов'язково опублікована до захисту; інші проекти (California Digital Library, Boston College, Southampton University, MIT's Dspace та ін.). Серед інших відомих тематичних репозитаріїв - Cogprints з когнітивних наук (<http://cogprints.ecs.soton.ac.uk>), CiteSeer з комп'ютерних наук (<http://citeseer.ist.psu.edu>), Архів з економіки RePEc (<http://repec.org>), E-LIS - з бібліотечно-інформаційних наук (<http://eprints.rclis.org/>) та ін.

Журнали відкритого доступу - електронні журнали, які вільно і безкоштовно доступні користувачам. Вони так само здійснюють експертну оцінку текстів, але публікують затверджені матеріали у безперешкодному доступі. Видатки на такі журнали складаються з вартості рецензування, підготовки рукописів і простору на сервері. Журнали відкритого доступу сплачують свої видатки так само як теле- і радіокомпанії — платять той, хто зацікавлений у поширенні інформації, тоді як доступ до неї безкоштовний для кожного за наявності належного обладнання. На практиці це означає, що журнали отримують субсидії від університетів чи наукових товариств. Або, що редакції журналів встановлюють внески за обробку затверджених до публікації статей для авторів чи спонсорів (роботодавця, організації, яка фінансує дослідження, тощо). Обсяг таких внесків є досить гнучким. Вочевидь, за наявності субсидій публікації у журналах безкоштовні. Зменшення обсягів субсидій чи розмірів внесків досягається за рахунок прибутків від інших публікацій, реклами, платних оголошень, додаткових послуг. Існують організації та консорціуми, які надають знижки для таких внесків. Або якщо науково-освітня організація планує впродовж року публікувати тексти співробітників у журналі відкритого доступу, то внесок сплачує вона, а не автори. Таким чином, склалося, в основному дві бізнес-моделі таких журналів:

- Сплата за публікацію статті: сплачує персонально автор та/чи організація, де він працює (в т.ч. в межах гранту, наприклад), що покриває вартість рецензування, онлайн- публікації тощо. Слід зазначити, що вартість публікації статті в провідних світових видавництвах журналів від \$500 до \$3000, наприклад у видавництві Springer, за статтю.
- Гібридна модель (Walker/Prosser): автору пропонується внести плату за публікацію статті, і тоді вона стає доступною для всіх, або не вносити

сплату, і тоді стаття доступна лише для передплатників журналу.

З нещодавніх публікацій, наприклад, дізнаємось, що відоме видавництво Elsevier використовує гібридну модель відкритого доступу для 6 своїх фізичних журналів, і планує запровадити такі ж моделі для 30 інших журналів з інших дисциплін. При цьому, вони не застосовують термін відкритий доступ, вимагають досить високих плат від авторів, не гарантують архівування та тривалого збереження та залишають за собою авторські права. Гібридні моделі на розсуд автора змушують бібліотеки продовжувати передплату журналів, хоча, можливо, цей же ж університет вже заплатив за публікацію своїх авторів у цих журналах. Такі ж моделі з ліпшою стратегією реалізації вже застосовують інші великі видавці: Springer, Oxford та Blackweir^{xiv} [13].

У будь-якому разі простір для творчих підходів до розвитку журналів відкритого доступу безмежний, а їхній потенціал — очевидний.

На Першій Конференції по науковій комунікації (Nordic Conference on Scholarly Communication), що відбулася в Лунді/Копенгагені в жовтні 2002 р. було оголошено про створення відповідного Довідника журналів відкритого доступу Університетом Лунд (Швеція). Ініціативу підтримав Інститут Відкритого Суспільства (Будапешт) та Асоціація SPARC^{xv} [14]. У квітні 2009 р. в Довіднику вже зареєстровано 4012 назв журналів! Мова йде про фахові електронні наукові часописи відкритого доступу з різних галузей знань, безкоштовні для користувача, без будь-яких обмежень у доступі.

Найбільш прихильно підхопили ідею створення Журналів Відкритого Доступу, зрозуміло, не комерційні видавництва, а наукові товариства. Наприклад, однією з перших відкрила 11 своїх журналів у вільному доступі Індійська Академія Наук, свої журнали у відкриті частково переводять також такі наукові товариства як Proceedings of the National Academies of Science (PNAS), Oxford University Press, Company of Biologists, American Physiological Society, Florida Entomological Society, Entomological Society of America, American Society of Limnology and Oceanography та ін. Але і комерційні видавництва вимушені експериментувати з новою моделлю наукової комунікації, навіть найвідоміше світове наукове видавництво Elsevier вже кілька років поспіль пропонує ряд своїх журналів у відкритому доступі.

Україна через прогресивний наказ ВАК N 436/311 від 07.07.2008 „Про затвердження Порядку передавання електронних копій друкованих наукових фахових видань на зберігання до Національної бібліотеки імені В.І.Вернадського", з метою забезпечення збереження видань та їх надання в загальний доступ в режимі on-line (інтернет) вже має 584 журнали в електронному вигляді, і це число зростатиме, сподіваємось. Побажання до цього проекту забезпечити постатейний пошук та мета дані до статей, що, очевидно, все одно доведеться робити в майбутньому.

В Довіднику Журналів Відкритого Доступу (DOAJ) вже теж 15 українських журналів на початку 2009, і вже 11 зареєстрованих в міжнародних харвестерах інституційних репозитаріїв: Львівського Національного університету, Національного університету «Києво-Могилянська академія»

(eKMAIR), Київського національного університету ім. Т.Шевченка, Харківської національної академії міського господарства, Тернопільського Технічного університету ім.Пулюя, Українського Католицького університету, інституту біології південних морів НАНУ, Інституту програмних систем НАНУ, Житомирського державного університету імені Івана Франка та ін. Відповідні пілотні проекти створення архівів створюються в Чернівецькому та Харківському національних університетах та ін.

Вже працює й перший український ОАІ **гарвестер** (<http://oai.org.ua/>), який індексує мета дані з різних архівів, і забезпечує глобальний пошук. Даний ресурс розроблений та впроваджений Житомирським державним університетом імені Івана Франка в рамках виконання проекту "Електронна бібліотека вищого закладу освіти інтегрована в Європейські освітньо-наукові бібліотечні системи", результати виконаної за договором науково-технічної роботи є власністю Міністерства освіти і науки України. В гарвестері станом на 10 квітня **14001** документів від **8** архівів України.

Модель Відкритого Доступу в цілому видається найліпшою у справі організації вітчизняних наукових інформаційних ресурсів, зокрема публікацій вітчизняних університетських громад. У цій царині важливе місце мають зайняти університетські бібліотеки, які здобувають нову видавничу функцію в епоху інформаційного суспільства, власне стають на чолі сучасної системи організації і публікації результатів досліджень для співробітників науково-освітніх організацій, студентів і дослідників, яка гарантує доступ, прозорість і швидкість. Для цього є передумови. Адже саме університетські бібліотеки створюють дистанційне середовище для студентів; популяризують якісні дослідження і навчальні курси в університетах; забезпечують для читачів доступ до літератури; зберігають результати досліджень і задовольняють інформаційні потреби читачів; забезпечують престиж університетів як науково-освітніх організацій; надають для широкої громадськості інформацію про сучасні дослідження й освіту. Бібліотеки також можуть забезпечити оперативну роботу з цифровим змістом, швидке підготування он-лайнних навчальних матеріалів, електронних часописів і книжок; широкий і вимірjuвальний доступ читачів; легкість пошуку потрібних текстів; потужну читацьку аудиторію; інтеграцію до глобальних наукових баз даних; зменшення наукової ізоляції; нові можливості для спільних наукових проектів тощо. Важливим тут є об'єднання зусиль різних бібліотек.

Складовою проекту «Електронна Бібліотека України. Створення центрів знань в університетах України», який розпочато в січні 2009 р. за підтримки USAID (Див. <http://elib.ukma.kiev.ua/>) теж є створення відкритих електронних архівів та журналів відкритого доступу в університетах України,

Тож, впевнені, що модель Відкритого Доступу до наукової інформації не лише трансформує уявлення про розвиток наукової комунікації в цілому, забезпечуючи нові якісні можливості, але й стане у реальній нагоді академічній спільноті України.

Бібліографічний список

1. Budapest Open Access Initiative . - Mode of access: WWW.URL:
<http://www.soros.org/openaccess> - Title from the screen.
2. Suber P. Open access overview // The Free Online Scholarship (FOS) Newsletter (2006).- Mode of access: WWW.URL:
www.earlham.edu/~peters/fos/overview.htm - Title from the screen.
3. Scientific publications : free for all? : tenth report of Session 2003-04/ Great Britain. Parliament, House of Commons. Select Committee on Science and Technology - London : Stationery Office 2004.
4. Declaration on access to research data from public funding (30 Jan., 2004) //OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development. - Mode of access: WWW.URL: http://snhs-plin.barry.edu/Research/OECD_annex_1_declaration_on_access_to_research_data.htm - Title from the screen.
5. Study on the Economic and Technical Evolution of the Scientific Publication Markets in Europe- Mode of access: WWW.URL:
<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/414&format=HTML&aged=O&language=EN&guiLanguage=en> - Title from the screen.
6. Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні: Постанова Верховної Ради України від 01.12.2005 № 3175-IV //Відомості Верховної Ради України. - 2006. - № 15.- С.604.
7. Open Archives Initiative OAI - Mode of access: WWW.URL:
www.openarchives.org - Title from the screen.
8. The Directory of Open Access Repositories - OpenDOAR. - Mode of access: WWW.URL: <http://www.openoar.org>.- Title from the screen.
9. Registry of Open Access Repositories (ROAR).- Mode of access: WWW.URL: <http://archives.eprints.org/>.- Title from the screen.
10. Кучма І. Право першої ночі? Відкритий доступ /І. Кучма // Дзеркало тижня. - 2004. - № 11. - 20-26 берез. - С.16.
11. arXiv,- Mode of access: WWW.URL: [www, arXiv.org](http://www.arXiv.org). - Title from the screen.
12. Мережева цифрова бібліотека дисертацій (ETD) в університеті Гумбольда (Німеччина) - див. <http://edoc.hu-berlin.de/>
13. Elsevier offers hybrid journals //SPARC Open Access Newsletter. -2006.-Issue #98 - Mode of access: WWW.URL:
<http://www.earlham.edu/~peters/fos/newsletter/06-02-06.htm>.- Title from the screen.
14. Directory of Open Access Journals (DOAJ) - Mode of access: WWW.URL:
www.doaj.org - Title from the screen.